

УДК 338.486

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.81-82.287245>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

*Воловельська І.В., к.е.н., доцент,
Говорушенко А., магістр, (УкрДУЗТ)*

Індустрія туризму - це одно із основних джерел грошових надходжень до бюджету, зокрема і валютних. Крім цього, ця галузь надає стимулюючий вплив на розвиток інфраструктури в країні та інноваційного розвитку.

Туристична індустрія є як найбільш прибутковою та швидко розвиваючею, так і досить ризикованою та непередбачуваною.

В статті під час аналізу та досліджень доведено, що в умовах нестабільності зовнішнього оточення, а також військової агресії з боку Росії, одним з головних питань відносно розвитку туристичної галузі в регіонах стає усунення існуючих проблем та виведення галузі на світовий ринок.

Для цього потрібно, використовуючи високий потенціал галузі, яка має ідеальний геополітичний стан, створити базу, яка би задовольняла усім вимогам споживачів, хоча, слід зазначити, що військова агресія Росії практично повністю зруйнувала індустрію туризму. Причому це стосується не тільки неможливості потрапити до країни, но й ті об'єкти, які є унікальної культурної спадщини, архітектурой та природой.

Для досягнення найкращого результату необхідно створити абсолютно новий, відмінний від уже наявних покроковий механізм, який включає створення вільного інформаційного простору, відновлення зруйнованих об'єктів, співпрацю всіх стейкхолдерів щодо цінової політики та забезпечення відповідного світовим стандартам якості послуг та законодавчої бази.

Ключові слова: туристична індустрія; регіональні підприємства; розвиток підприємств туристичної галузі; міжнародний туризм

THEORETICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES OF THE TOURIST INDUSTRY

*Volovelska I.V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Govorushenko A., Master (USURT)*

The tourism industry is one of the main sources of cash receipts for the budget, including foreign exchange. In addition, this industry has a stimulating effect on the development of infrastructure in the country and innovative development.

The tourism industry is both the most profitable and the fastest growing, and quite risky and unpredictable.

It was noted that tourism is a connecting link between such branches of the national economy of countries as construction, agriculture, food industry, transport industry, being a powerful accelerator of scientific and technical progress.

The tourism industry is both the most profitable and the fastest growing, and quite risky and unpredictable.

This industry is one of the main sources of cash inflows to the budget, including foreign currency. In addition, it has a stimulating effect on the development of infrastructure in the country and innovative development.

In the article, during the analysis and research, it is proved that in the conditions of instability of the external environment, as well as military aggression on the part of Russia, one of the main issues regarding the development of the tourism industry in the regions is the elimination of existing problems and the introduction of the industry to the world market.

For this, it is necessary, using the high potential of the industry, which has an ideal geopolitical situation, to create a base that would satisfy all the demands of consumers, although it should be noted that Russia's military aggression almost completely destroyed the tourism industry. Moreover, this applies not only to the impossibility of entering the country, but also to those objects that are a unique cultural heritage, architecture and nature.

It has been proven that in order to achieve the best result, it is necessary to create a completely new step-by-step mechanism, different from the already existing ones, which includes the creation of a free information space, the restoration of destroyed objects, the cooperation of all stakeholders regarding the price policy and ensuring the quality of services and the legal framework in accordance with world standards.

Keywords: *tourism industry; regional enterprises; development of tourism industry enterprises; international tourism*

Постановка проблеми. В сучасних умовах особливої актуальності набуває створення такої системи хазяювання, при якій можливим стане виведення індустрії туризму на світовий рівень, тому що ця галузь є одною з основних джерел грошових надходжень до бюджету, зокрема і валютних. Крім цього, вона надає стимулюючий вплив на розвиток інфраструктури в країні та інноваційного розвитку.

Однак, сформована практика роботи вітчизняних підприємств туристичного

сектора у сучасні часи призупинена у зв'язку з воєною агресією Росії. Особливо це стосується регіональних підприємств, тому, що воєнні дії призвели до руйнування багатьох споруд, релігійних закладів, історичних пам'яток.

Таким чином, проблема забезпечення стабільного розвитку регіональних підприємств туристичної індустрії набуває самостійного теоретичного і прикладного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених

складових загальної проблеми. Проблемам розвитку системи туристичної індустрії присвячено велику кількість праць таких науковців, як Дикань В.Л., Дикань Е.Л, Панченко С.В., Воловельська І В. , Маслова В.О; Овчиннікова В.О, Торопова Д.Д., та інші [4, 5, 8, 10]. Ними розглянуто основні концепції розвитку туристичної галузі в умовах сучасної економіки. Однак, слід зазначити, що основні постулати цих вчених про перспективи розвитку індустрії туризму потребують коригування з урахуванням реальних соціально-економічних умов, в яких існують вітчизняні підприємства.

Питанням розвитку туристичної галузі в умовах карантину та військової агресії Росії присвячені труди таких вчених, як О.Бордун, В.Шевчук, М. Монастирський, РеваТ.Ю., та інші [1,2,3, 4, 8].

Але слід зазначити, що всі ці роботи не дають комплексного уявлення щодо оцінки системи перспективного розвитку туристичної індустрії України , зокрема регіонів, в сучасних умовах.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану та перспектив розвитку аспектів туристичної індустрії регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження Туристична індустрія є як найбільш прибутковою та швидко розвиваючеюся, так і досить ризикованою та непередбачуваною.

Ця галузь одна із основних джерел грошових надходжень до бюджету, зокрема і валютних. Крім цього, вона надає стимулюючий вплив на розвиток інфраструктури в країні та інноваційного розвитку.

Україна знаходиться в ідеальному геополітичному стані для розвитку туристичної галузі: практично середина Європи; м'який клімат, унікальна флора та фауна, наявність моря, річок та озер.

Ось топ-10 найкрасивіших та

найпривабливіших для туризму міст України [7]:

1. Київ.
2. Львів.
3. Одеса.
4. Харків.
5. Запоріжжя.
6. Вінниця.
7. Дніпро.
8. Чернівці.
9. Івано-Франківськ
10. Кам'яніць –Подільськ.

Щодо Харківської області. Як ми бачимо з рейтингу, Харків знаходиться на третьому місці за привабливістю для туристів. Більше того, Харківський регіон має унікальну культурну спадщину, архітектуру та природу. Також в регіоні є безліч оздоровчих санаторіїв і цілющі джерела Березовських мінеральних водах, Році, Рай-Оленівці.

Природно-заповідний фонд Харківської області має цінні унікальні природні територіальні комплекси, є складовою національної мережі заповідників України і та становить близько 2% від загальної площі регіону.

«Гомельшанський ліс» – природний парк, що знаходиться на території Зміївського та Первомайського районів. Це кліматичний курорт.

Ще один дуже відомий ландшафтний парк називається «Печенізьке поле». Тут знаходиться безліч рідкісних тварин і рослин, занесених до Червоної та Зеленої книги.

В області проводиться безліч заходів, присвячених дитячому та молодіжному туризму. Центри такого туризму знаходяться у Валківському та Чугуївському районах. Таким чином, не викликає сумнівів привабливість Харківського регіону для туризму.

Ось деякі показники до початку пандемії та військових дій, які це доводять [6]

Туристична статистика України, 2019-2021

№пп	Назва показника	2019	2020	2021
1.	Кількість туристів, приїхавши в Україну, млн. чол	13,7	3,32	4,27
2	Податки в бюджет, млн..грн	174,2	130	78
3	Туристичний збір, млн. грн	196	130,6	244
4	Кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, загальна кількість		23540	16957
5	З них: -юридичні особи -фізичні особи		7055 16485	4515 12444

Як ми можемо бачити, у 2021 році відбувається відновлення та поступовий ріст туристичного збору, збільшується кількість туристів.

Причому, слід зазначити, що туристичного збору 68,7% були сплачені юридичними особами та ще 31,3% – ФОПами.

Обсяг надходжень у бюджет України понизився під час пандемії, але вже у 2021 році розпочався процес поступового відродження туристичної індустрії, індекс лояльності туристів збільшився до 60% по даним ДАРТ (0) і намітилися позитивні тенденції зростання прибутку у туристичних підприємств, однак з лютого 2022 року припинилася будь-яка туристична діяльність, із-за воєнної агресії Росії.

І все ж таки, бюджет України отримав у 2022 році надходження від сплати податків готелями та санаторіями - майже 461 млн. грн. Ця сума приблизно на 30% менша, ніж у 2021 році.

Туристичні бази, дитячі табори, кемпінги сплатили на 60% менше податку.

Що до туристичних агентств, то вони сплатили податків навпаки у полтора рази більше. Це відбулось в завдяки ранньому бронюванню [11]

Туроператори сплатили податків на чверть менше, ніж у 2021 році.

На Україну і у минули роки припадало приблизно 1 % міжнародного туризму, але закриття повітряного простору

суттєво впливають на внутрішньоєвропейський туризм [3].

Також у 2022 році діяльність підприємств, які займаються туристичною діяльністю стала наступна:

- Діяльність засобів тимчасового розміщення – 17%
- Діяльність готелів - 57%
- Діяльність туристичних агентств - 15%
- Діяльність туристичних операторів - 11%

Воєнні дії призвели до руйнування багатьох споруд, релігійних закладів, історичних пам'яток в Україні.

З початку повномасштабного вторгнення війна завдала руйнувань щонайменше 183 релігійним спорудам в Україні за інформацією пресслужби Міністерства культури та інформаційної політики.

Найбільша кількість зруйнованих релігійних споруд розташовані у:

- Донецькій області - 45
- Луганській області - 40,
- Київській області - 34
- Харківській області - 25.

Слід зазначити, що загальні потреби у відновленні капітальних активів України зараз складає більш, ніж 43% усіх витрат.

На нашу думку, при відновленні об'єктів туристичної галузі необхідно приділити увагу і новій інфраструктурі. Тобто не тільки відновити розрушене, але й

створіти нове, причому на тому рівні, яка здобольнить туристів [2].

Щодо загальної суми сплачених податків суб'єктами туризму в Україні протягом 2022 року, то вона є меншою у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 18% та виглядає наступним образом :

- Одеська область -5%
- Київська область – 6%
- Харківська область – 4%
- Херсонська область – 0%
- Хмельницька область – 2%
- Івано-Франківська область – 9%
- Львівська область – 19% і др..

Слід зазначити, що Закарпаття має такі показники тому, що там зараз найбільша кількість переміщених осіб.

Однак, слід пом'ятати, що сьогодні іде обговорення проектів, пов'язаних з запровадженням програми «постконфліктного туризму» в Україні. Основне завдання таких обговорень у підготовці туристичного ринку України до потреб та вимог сьогодишнього суспільства, підвищенню якості послуг та культури туристичної індустрії нашої країни [1].

та закриттю повітряного простору, відбулася практично повна дестабілізація цієї отрасли.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз показників індустрії туризму в Україні та світі: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13649/1/DSIM-2023-N1%20%281%29%2050-55.pdf>

2. О.Бордун , В. Шевчук , В.Монастирський , О. Лучка Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни . Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Випуск 62. С. 178–196 Visnyk of the Lviv University. Series

Economics. 2022. Issue 62. P. 178–196. <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>

3. Війна в Україні може завадити відновленню туризму. [Електронний ресурс] – Режим доступа :URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/03/1420802> 22.03.2022

4. Дикань В. В., Дикань Е. В., Белецкая Д. А. Формирование имиджевой привлекательности региона. 2019. Сучасні тенденції та інноваційні напрями розвитку туристичних дестинацій : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернетконф. (29 березня 2019 р., м. Харків). Харків : Цифра-Принт, 2019. С. 156 – 161.

5. Дикань, В.Л. Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посібник / В.Л. Дикань, І.В. Воловельська, О.В. Маковоз. – Х.: УкрГАЗТ, 2011. – 243 с.

6. За минулий рік Україну відвідало понад 4 мільйони туристів. Туристична статистика України, Дарт [Електронний ресурс] – Режим доступа :<https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-otrimala-rekordi-244-mln-grn-turistichnogo-zboru>

7. Найкрасивіші міста України: топ-15. [Електронний ресурс] – Режим доступа : <https://discover.ua/inspiration/naykrasivishi-mista-ukrayini-top-15-misc-dlya-poyizdki-na-vihidni>

Висновки: після аналізу та досліджень сучасного стану ту

Однак, слід зазначити, що впроваджуються такі дії на рівні

8. Овчиннікова В.О. Теоретичні аспекти забезпечення комплементарного розвитку підприємств туристичної індустрії [Текст] / Овчиннікова В.О. Торопова Д.Д. – науково-практичний журнал «Причерноморські економічні студії- № 72- 1.- 2021.-С.133-137

9. ООН: В результате пандемии мировой туризм может потерять 2 трлн долларов. dw.com. URL: <https://www.dw.com/ru/oon-v-rezultate-pandemii-mirovoj-turizm-mozhet-poterjat-2-trln-dollarov/a-59964558>

10. Підприємництво : підручник. Ч. 2. Реалізація підприємницької діяльності у сучасних ринкових умовах / С.В. Панченко,

В.Л. Дикань, О.В. Шраменко, О.М. Полякова та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2018. 228 с.

11. Рева Т.Ю. Аналіз стану туризму в Україні під час війни [Текст] Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства» (м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.). Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. С.338-341.

REFERENCES

1. Analis pokasnykiv industrii turizmu v Ukraini ta sviti. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13649/1/DSIM-2023-N1%20%281%29%2050-55.pdf>

2. Bordun O. , Shevchuk V. , Monastirskiy V. , Luchka O (2022). Vraty ta napryamy poratunku turistichnogo biznesu Ukraini v umovah viyny . Visnyk of the Lviv University. Series Economics. 2022. Issue 62. P. 178–196. <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>

3. Viyna v Ukraini moge savaditi vidnovlennu turizmu. URL: <https://news.un.org/ru/story/2022/03/14208022.03.2022>

4. Dykan' V. V., Dykan' E. V., Beletskaya D. A. (2019) Formyrovanye umydzhevoy pryvlekatel'nosti rehyona. Suchasni tendentsiyi ta innovatsiyni napryamy rozvytku turystychnykh destynatsiy : materialy Vseukr. nauk.-prakt. internetkonf. (29 bereznya 2019 r., m. Kharkiv). Kharkiv : Tsyfra-Prynt, pp. 156 – 161.

5. Dykan', V.L., Volovel's'ka I.V., Makovoz O.V. (2011) Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: navch. posibnyk. – KH.: UkrHAZHT, 243 p.

6. Za minuliy rik Ukrainu vidvidalo ponad 4 milyoni turistiv. Turistichna statistika Ukrainu, DART URL :<https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-otrimala-rekordi-244-mln-grn-turistichnogo-zboru>

7. Naykrasivishi mista Ukrainu: top-15. URL : <https://discover.ua/inspiration/naykrasivishi-mista-ukrayini-top-15-misc-dlya-poyizdki-navihidni>

8. Ovchinnikova V. , Toropova D., (2021). Teoretichni aspekti sabespechennya komplementarnogo rosvitku turistychnoi industrii. n-p gurnal «Prichernomorski ekonomichni studii»№77-2.pp.133-137

9. dw.com: web-site (2021), -UN: Global tourism could lose \$2 trillion as a result of the pandemic, available at: <https://www.dw.com/ru/oon-v-rezultate-pandemii-mirovoj-turizm-mozhet-poterjat-2-trln-dollarov/a-59964558> (accessed: 25.12.2021).

10. Panchenko, S.V., Dykan, V.L., Shramenko, O.V., Poliakova, O.M. and Utkina, Yu.M. (2018) Pidpryemnystvo. Ch. 2. Realizatsiia pidpryemnytskoi diialnosti u suchasnykh rynkovykh umovakh [Entrepreneurship. Part 2. Implementation of entrepreneurial activity in modern market conditions], USURT, Kharkiv.

11. Reva T.(2022) Analis stanu turizmu v Ukraini pid chas viyni. [NU «Zaporiska politechnira». Analysis of the state of tourism in Ukraine during the war], Zaporigga.